

กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี*

The Process of Promoting Respect for Human Dignity to Enhance a Peaceful Organization according to Buddhist Peaceful Means in Thaklong Municipality Pathumthani Province

¹รภัสศา ธนวุฒินาตุล และ อุทัย สติมัน

¹Rapassa Thanavutthanadul and Uthai Satiman

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rapassa2@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อ การพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3) พัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการทดลอง นำร่องแบบ Exploratory sequential design เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการ คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 28 คน สันทนากลุ่มเฉพาะ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน โดยการทดลอง นำร่องเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลก่อนและหลังการทดลอง ได้แก่ แบบประเมิน ความพึงพอใจ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และพรรณนาความตามประเด็น ที่กำหนด สรุปผลแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาของ กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กร ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ให้บริการไม่เคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ 2. หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ได้แก่หลัก สังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและ มีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันโดยอาศัย ธรรม 4 ประการ ได้แก่ “ทาน” คือ การให้ อภัย การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน “ปิยวาจา” คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่หยาบคายก้าวร้าว เหมาะแก่ กาลเทศะ “อตถจริยา” คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ “สมานัตตตา” คือ การเป็นคนสมอดัน เสมอปลาย มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล ก่อให้เกิดความไว้วางใจในองค์กร ทำให้องค์กรเกิดสันติสุข 3. การสร้างกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้าง องค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีด้วยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยบูรณาการ แนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ได้แก่ทฤษฎี Kohlberg เป็นหลักการที่มนุษย์ใช้ในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่

*Received June 17, 2024; Revised September 12, 2024; Accepted September 15, 2024

กระทำสิ่งใด แนวคิด The PLUS Decision Making Model เป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยพิจารณาจากอักษรย่อ 4 รายการใน PLUS แนวคิดในการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมจนเป็นวิถีชีวิตของการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ร่วมกับ หลักสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดี เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันได้เป็นองค์ประกอบของ “RESPECT Model”

คำสำคัญ: กระบวนการ; ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์; องค์กร; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article had the following objectives: 1) to investigate the context, problems, needs, and concepts related to respect for human dignity according to modern science; 2) to explore Buddhist peaceful means conducive to the development of respect for human dignity; and 3) to develop and present the process for promoting respect for human dignity to enhance a peaceful organization according to Buddhist peaceful means. The study employed a mixed-method research design, with a pilot experiment conducted using an exploratory sequential design. Qualitative data were collected through in-depth interviews with 28 key informants selected through purposive sampling, as well as focus group discussions with 9 experts. The pilot experiment involved 23 government officials. The tools used to evaluate pretest and posttest results included a satisfaction survey and participant observation. The collected data were analyzed using content analysis and presented descriptively based on the identified key points.

The study revealed the following results: 1) there are two key problems in the process of promoting respect for human dignity to enhance a peaceful organization according to Buddhist peaceful principles: (a) personnel within the organization do not respect human dignity, and (b) personnel responsible for providing services do not respect the human dignity of those seeking services. 2) The Buddhist peaceful means conducive to the development of respect for human dignity include *Sanṅgahavatthu* (Four Bases of Social Solidarity), which aim to create a good and happy society where people respect human dignity. This can be achieved by applying the four principles of dhamma: *dāna*, which refers to forgiveness, sacrifice, and sharing; *piyavācā*, which refers to polite, pleasant, truthful, and timely speech; *atthacariyā*, which refers to useful conduct; and *samānattatā*, which refers to an impartial and stable mind. Together, these principles foster trust within the organization and contribute to creating a peaceful environment. 3) The process for promoting respect for human dignity to enhance a peaceful organization according to Buddhist peaceful means includes participatory training that integrates the following modern scientific concepts: Kohlberg's theory, which explains the principles human beings use to decide whether to take an action; the PLUS Decision-Making Model, which emphasizes ethical decision-making by considering the four elements represented by the acronym PLUS; and Bloom's Taxonomy, which focuses on development

that leads to behavior becoming a lifestyle. Together with *Sanṅgahavatthu* principles, these concepts contribute to creating a good society where people respect one another, forming the basis of a model called the ‘Respect Model’.

Keywords: Process; Human Dignity; Organization; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ทุกองค์กรต่างต้องรับมือและแสวงหากระบวนการเพื่อฟันฝ่ากับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดความท้าทายที่เกิดขึ้นเป็นโจทย์สำคัญสำหรับผู้บริหารและพนักงานทุกภาคส่วนเพราะการนำพาองค์กรให้สามารถเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยกระบวนการที่เอื้อยคมจากผู้บริหารผนวกกับแรงกายแรงใจของพนักงานในการขับเคลื่อนให้องค์กรไปต่อได้การบริหารด้วยการถือคนเป็นศูนย์กลาง Human Centered (Industry Network, 2015) เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการคิดภายใต้มุมมองของการตระหนักรู้ถึงการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ให้คนไทยมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน จึงได้ทรงประกาศใช้ “พระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. 124” และ “พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124” ถือเป็นการเลิกระบบทาสและระบบไพร่ในสยามประเทศ โดยในส่วนของทาสนั้น “พระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. 124” ให้ลูกทาสทุกคนเป็นไทตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2448 ส่วนทาสประเภทอื่นที่มีใช้ทาสในเรือนเบี้ย ทรงให้ลดค่าตัวเดือนละ 4 บาท นับตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2448 เป็นต้นไป นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติป้องกันมิให้คนที่เป้นไทแล้วกลับไปเป็นทาสอีก ทำให้วันที่ 1 เมษายนเป็นที่รู้จักกันใน ‘วันเลิกทาส’ (The Standard Team, 2021) คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่จับต้องยากและอะไรคือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)” และ “คุณค่าของความเป็นมนุษย์ (The Value of Human-Being)” เป็นการยากที่จะหากฎเกณฑ์หรือนิยามกำหนดได้ไม่ง่าย การเรียนรู้ถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นการเรียนรู้ในเชิงปรัชญา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติในมาตรา 4 วรรคแรก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยแยกออกจากสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคอย่างเด่นชัดกล่าวคือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นตัวของตัวเองโดยแท้ มิใช่สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค แนวความคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เป็นที่ยอมรับในสากลว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นรากฐานให้แก่สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ไปจนกระทั่ง สิทธิ และเสรีภาพจึงอาจกล่าวได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นฐานหรือกรอบที่ต้องคำนึงถึงเมื่อมีการกระทำใด ๆ โดยอ้างสิทธิและเสรีภาพซึ่งอาจกระทบกับคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคลบุคคลอื่น อย่างไรก็ตามการจะกำหนดมาตรวัดให้แก่การกระทำใด ๆ ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่นั้นเป็นเรื่องไม่่ง่ายนัก เพราะนิยามว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และ “คุณค่าของความเป็นมนุษย์” ซึ่งมีความเป็นนามธรรมและยากที่จะกำหนดมาตรวัดที่แน่นอนตายตัวได้ ดังนั้นหากจะพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ จึงต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือไม่ กล่าวคือกระทำให้ผู้อื่นรู้สึกด้อยค่าหรือ เป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่ไม่ใช่มนุษย์หรือเยี่ยงไม่ใช่มนุษย์ เช่นการทดลองยาในมนุษย์โดยปราศจากความสมัครใจหรือ การนำคนไปใช้แรงงานในเยี่ยงทาส เป็นต้น ทั้งนี้ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป (Lertpaiboon, 2019) ประเทศไทย

ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ แบบที่ 1 รูปแบบทั่วไป ซึ่งประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ อบจ. เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. แบบที่ 2 รูปแบบพิเศษ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ปัจจุบันนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 7,850 แห่ง และในจังหวัดปทุมธานีมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 65 แห่ง แบ่งตามประเภทและอำนาจบริหารจัดการภายในท้องที่ ได้เป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 9 แห่ง เทศบาลตำบล 17 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 37 แห่ง (Tanchai, n.d.) และเทศบาลเมืองท่าโขลงเป็นหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล โดยมีการกิจสำคัญ คือ งานพัฒนาท้องถิ่นและงานการให้บริการประชาชน จากการวิเคราะห์ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า สภาพสังคมในองค์กรโดยทั่วไปนั้นดูเสมือนหนึ่งว่าจะเป็นองค์กรที่มีความสุขสงบ บุคลากรในองค์กรมีความสุขภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน ประณีประนอม อยู่ร่วมกันในองค์กรอย่างมีความสุข ปราศจากการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่รุนแรง แต่ในทางตรงกันข้ามวัฒนธรรมของสังคมไทยไม่เอื้อต่อการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น วัฒนธรรมที่เด็กต้องเคารพผู้ใหญ่ ผู้น้อยเกรงใจผู้ใหญ่และผู้อาวุโสกว่า คนที่มีฐานะร่ำรวยตำแหน่งการงานสูงมักมีอำนาจและเป็นอภิสิทธิ์ชน เป็นสังคมอุปถัมภ์ค้ำจุน นิยมในยศถาบรรดาศักดิ์และศักดินา ปัญหาการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นปัญหาที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้ความสุขสงบ ความเกรงใจ การอุปถัมภ์ค้ำจุน การยอมรับความมั่นคงในหน้าที่การงานด้วยการมอบตนถวายตัวแบบทาสนิยม รับใช้ทั้งในเชิงการเมืองและสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แม้ระบบทาสเรือนเบี้ยในสังคมไทยได้ถูกยกเลิกไปตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้นแต่ในองค์กรยังมีพฤติกรรมของอำนาจนิยมที่แฝงตัวอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมทางสังคม เทศบาลเมืองท่าโขลงเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่ใช้ทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนในการกิจที่มีภาคประชาชนเป็นส่วนร่วมซึ่งการให้บริการกับประชาชนในด้านต่าง ๆ นั้นมีการกระเทขเทขทั้งหรือ ขอร้องเรียน ร้องทุกข์ ในด้านการบริการในเรื่องการใช้สายตาดูหมิ่น ดูแคลน จนเกิดเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง หรือการใช้คำพูดที่ย่ำยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น การใช้คำพูดหุ้เกียรติของผู้อื่น และการใช้สายตาดูหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นอยู่ นอกจากนั้น แม้แต่ตัวบุคลากรภายในองค์กรเองก็ยิ่งปรากฏเหตุการณ์การใช้คำพูดที่ย่ำยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จนทำให้เกิดความขัดแย้งไม่ลงรอยกันซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านทางสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อสังคมออนไลน์ (Thairath Online, 2014) โดยสรุปแล้วภายในองค์กรพบสภาพปัญหาอยู่สองประเด็นในด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษากระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็น วิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคล และธุรกิจองค์กรโดยมี ความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มี 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา (ThaiTripitakas: 11/140/167) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับบุคลากรในองค์กรถึงสาระสำคัญของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเกิดการบูรณาการสาระสำคัญของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ใช้ความมุ่งมั่นในการปรับกระบวนการทัศน ทัศนคติ ของบุคลากรในองค์กรให้เกิดความพร้อม เกิดการยอมรับความมีตัวตนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม โน้มน้าว เชิญชวน สร้างความตระหนักให้บุคลากรในองค์กรมีความตื่นตัวต่อการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันด้วยความเคารพ ปฏิบัติหน้าที่

อย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลดคุณค่าของบุคคลลง ไม่ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น ไม่หลอหลั่งเกียรติของบุคคลอื่น ไม่เหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น โดยใช้ความรู้สึกหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเหตุผลของความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ สภาพร่างกาย สถานะของบุคคลหรือฐานะทางเศรษฐกิจสังคมเป็นเครื่องตัดสิน (Tempet, 2007)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนเอกสารชั้นทุติยภูมิ งานวิจัย ตำรา หนังสือแนวคิดทฤษฎีทั้งตะวันตกและตะวันออก

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยในภาคสนาม (Field Study) ได้ลงพื้นที่ศึกษา ณ เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบปะพูดคุยกับผู้มีส่วนได้เสีย และ ประชาชนผู้มารับบริการ รวมถึงพนักงานในองค์กรของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก และ แบบเฉพาะเจาะจง จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยผู้วิจัยเลือกเจาะจงบุคคลผู้มีส่วนร่วมต่อความต้องการในการเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี 28 คน ดังนี้ ผู้บริหารหรือผู้นำในองค์กรของรัฐซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านการบริหารองค์กร ด้านสันติวิธีจำนวน 5 ท่าน ประชาชนผู้มารับบริการของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี (รวมถึงบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย) จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการประชาชน จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา และพุทธสันติวิธี จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกระบวนการและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรม โค้ช วิทยากร จำนวน 4 คน ซึ่งข้อคำถามการสัมภาษณ์นั้นได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือหาคุณภาพเครื่องมือโดยตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) มีการวิเคราะห์ความตรงทางด้านเนื้อหา(Content Validity) ด้วยการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง(Index of Consistence:IOC) เชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และเครื่องมือวิจัยได้รับรองจริยธรรมการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใบรับรองที่ ว. 118/2567

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

1) การสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกทั้งผู้ที่มีส่วนได้เสียและพนักงานของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดไว้แล้วบันทึกข้อมูล

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 ท่านร่วมให้ความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงได้เชิญผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการจัดกระบวนการ

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วบันทึก โดยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือพื้นฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง จดบันทึก หลังจากได้ข้อมูลและข้อเสนอแนะแล้วจึงนำมาสร้างกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี

3) วิจัยและติดตามผลการปฏิบัติ/ทดลอง/ฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือลงไปฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 23 คน ณ เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี พร้อมทั้งได้ติดตามประเมินผลการนำกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการไปพัฒนาโดยการสังเกต การสะท้อนคิด สอบถามความพึงพอใจ และผู้วิจัยได้ติดตามผลการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมายด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และสนทนาสอบถามกลุ่มประชาชนที่มาขอรับบริการจากเทศบาลเมืองท่าโขลงและได้นำไปขยายผลต่อยอดงานวิจัยเพื่อสร้างความยั่งยืน หลังการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเสร็จสิ้น

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การคัดแยกข้อมูลสำคัญตามเนื้อหาสำคัญของงานวิจัย โดย 1) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสารนั้นผู้วิจัยได้แยกเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ผู้มีส่วนได้เสียของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี ด้านการจัดกระบวนการ และ ด้านพุทธสันติวิธี โดยใช้คอมพิวเตอร์และสมุดบันทึกเป็นเครื่องมือสำคัญ 2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกสนทนา เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพและวีดีโอเป็นเครื่องมือสำคัญ 3) การจัดทำกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกภาคสนาม เครื่องบันทึกภาพและวีดีโอ ตลอดจนการเก็บข้อมูลด้วยระบบ Live Streaming เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยทั้งหมดได้รับความยินยอมจาก ผู้มีส่วนได้เสียและพนักงานของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี และ ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำหลักการวิเคราะห์ SOAR ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยซึ่งเป็นในเชิงบวกทั้งหมด (Positive Factors) ที่มีผลต่อการ พัฒนาและเน้นที่ “อะไร” และ “อย่างไร” ที่ทำให้ไปสู่ความสำเร็จในเรื่องนั้น โดยการวิเคราะห์ทั้งจุด แข็ง (Strength) โอกาส (Opportunity) รวมถึงแรงบันดาลใจ (Aspiration) และกำหนดผลลัพธ์ที่ ต้องการในอนาคต (Result) ทำให้เห็นว่าการพัฒนากระบวนการจะดำเนินไปในรูปแบบใด จากนั้นเมื่อได้ข้อมูลสำคัญทั้งจากพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว จึงใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่มาจากหลายแหล่ง รวมถึงหลักพุทธสันติวิธี และแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัยวิจัย และ การนำเสนอผลการวิจัยวิจัย (Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แนวคิดทฤษฎี หลักพุทธสันติวิธี และผลที่ได้จากการทดลองการจัดกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นผลการศึกษาวิจัย จากนั้นจึงได้นำเสนอต่อคณะกรรมการในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนาและใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Power Point) เป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ ทำให้องค์กรเกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความไม่มีสันติสุข

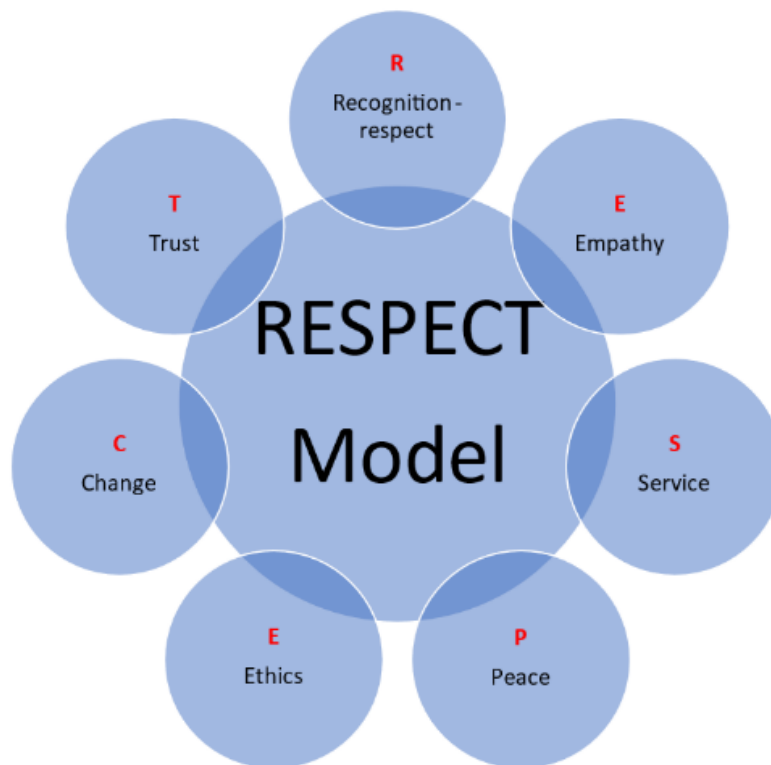
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี นั้น สอดคล้องกับหลัก “สังคหัตถ์ 4” ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ยึดโยง จิตใจของมนุษย์ และสร้างความสมานสามัคคีให้เกิดกับบุคลากรในองค์กร, สังคหัตถ์ 4 ยังเป็นหลักของการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หากองค์กรใดที่สมาชิกในองค์กรส่วนใหญ่ยึดถือหลัก สังคหัตถ์ 4 องค์กรนั้นย่อมดำเนินไปอย่างสงบสุข มีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีมิตรไมตรี มีความสมานฉันท์ หรือมองในภาพรวมคือ มีสันติภาพ สันติสุข ร่วมกันของทุกคนในองค์กรอันประกอบด้วย 1) ทาน คือ การรู้จักให้ รู้จักเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือด้วยการแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นที่ควรให้ ตลอดจนให้ ปัญญา และศิลปวิทยารวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาแต่สิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ ปราศรด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน ไพเราะ เป็นที่รัก พูดด้วยถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ได้ ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อตถจริยา คือ การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่ ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวัง ผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ การทำตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้ เช่น ส่งเสริมจริยธรรม ส่งเสริมให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี การช่วยเหลือผู้อื่นจะทำให้หมู่คณะ และสังคม และประเทศชาติมีความก้าวหน้า ได้รับความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี 4) สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย การทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบ ร่วมเผชิญ และแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ไม่ถือเราถือเขา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น เช่น ในยามที่ตนตกทุกข์ได้ยาก ก็ไม่ทอดทิ้งยังช่วยเหลือ ย่อมเกิดความสุข และความสามัคคีในหมู่คณะ นอกจากหลักสังคหัตถ์ 4 ที่ผู้วิจัยได้ใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงแล้วยังมีหลักที่สอดคล้องกันในประเด็นของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ อตตาทาเวชิต์เสยย (ชนะตนได้คือประเสริฐสุด) การควบคุมตนเองจากภาวะยั่วของกิเลสได้และไม่ได้ตอบคู่กรณีหรือผู้กระทำแม้แต่น้อย พร้อมระงับกิเลสภายในไปพร้อมกับการแผ่เมตตาให้อภัยด้วยนั้นถือว่าเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ซึ่งสะท้อนให้เห็นมุมมองว่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์ไม่ได้ถูกลดทอนด้วยคำตำหนิหรือพรสวาทของใคร ศักดิ์ศรีของมนุษย์อยู่ที่ความอดทนอดกลั้นต่อคำตำหนิหรือปัญหากระทบกระทั่งจิตใจของตน และต่อสู้จนประสบความสำเร็จ การยอมถูกรังแกโดยไม่ตอบโต้หรือแก้แค้น และยอมจบปัญหาด้วยดีไม่ได้หมายถึงการสูญเสียศักดิ์ศรี แต่กลับเป็นการเพิ่มศักดิ์ศรีในตน เพราะสามารถฆ่ากิเลสภายในคือ โทสะได้ จากหลักการนี้จึงวิเคราะห์ได้ว่า การไม่ยอมแพ้ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาทจึงไม่ใช่วิธีการกระทำเพื่อรักษาศักดิ์ศรี แต่การยอมรับผิด และให้อภัย ต่างหากคือสิ่งที่บ่งบอกถึงความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ (Panyapa, 2011)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโดยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลงจังหวัดปทุมธานีนั้นสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามองค์ประกอบของ RESPECT Model ได้ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 : Recognition and respect of human dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน องค์ประกอบที่ 2 : Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก องค์ประกอบที่ 3 : “Service-minded attitude” มีใจรักในการบริการประชาชน องค์ประกอบที่ 4 : Peace/Just Peace from the inside out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก องค์ประกอบที่ 5 : Ethics Role Model of Human Dignity: เป็นต้นแบบ

ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบที่ 6 : Change for the better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่าองค์ประกอบที่ 7 : Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สังฆวาจา)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้วิจัยที่ได้รับ ด้วยโมเดลที่เรียกว่า Respect Model โดยมีรายละเอียดดังนี้

Picture 1: RESPECT Model

R: Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน การสร้างทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน นับเป็นพื้นฐานสำคัญที่สังคมต้องร่วมกันสร้างและตระหนักรู้ว่าไม่ควรปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยที่ ทำให้พวกเขามีคุณค่าที่ต่ำลง ลดคุณค่าของบุคคลลง ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น หลบหลู่เกียรติของบุคคลอื่น เหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ “สังคหวัตถุธรรม” ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและมีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน

E: Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก คือการใช้ทักษะ Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก เพื่อที่จะไม่กระทำการ การ เหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น หลบหลู่เกียรติของบุคคลอื่น หรือลดคุณค่าของบุคคลอื่นลง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 ด้าน อตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น จะเห็นว่ามีทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยกันด้วยวาจา คือ พูดในทางที่เสริมสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนะนำชี้แจงแสดงเหตุผล การกระทำบางอย่างต้องคิดใจเขาใจเรา

S: Service-Minded Attitude มีใจรักในการบริการประชาชน คือ การสร้างทัศนคติที่จะทำให้คนมีใจรักในการให้บริการ ซึ่งรวมถึง การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ และไม่เลือกปฏิบัติ โดยการใช้ความรู้สึกหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเหตุผลของความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ สภาพร่างกาย สถานะของบุคคลหรือฐานะทางเศรษฐกิจสังคม การมีใจรักในการบริการประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 ด้าน ทาน การให้ ที่เป็นลักษณะการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ของแก่เพื่อนมนุษย์ ที่ควรแก่การให้ การให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยอหยาศัยไมตรี โอบอ้อมอารีต่อกัน

P: Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก คือ ความสุขสงบภายในใจของตัวมนุษย์ ที่จะส่งออกไปเป็นความสุขสงบสู่สังคมภายนอก ก่อนที่เราจะเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นได้นั้นเราจะต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวเองก่อน การที่จะมีภาวะนี้ได้ นั้นต้องอาศัย Peace/Just Peace from the inside out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก โดยการสร้างกระบวนการเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกิดความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง จนส่งออกไปเป็นเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

E: Ethics Role Model of Human Dignity เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือการตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องเป็นแบบอย่าง (Model) ของคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมด้านการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และแสดงบทบาทหน้าที่ของตนในการเป็นตัวจักรสำคัญอย่างสอดคล้องเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร โดยยึดถือมาตรฐานทางจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

C: Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่า คือการปรับวิธีคิด เปลี่ยนทัศนคติ และมุมมอง เช่นเรื่องการมองคนไม่เท่ากันในสังคมไทยโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะที่เหนือกว่าหรือมีอำนาจมากกว่า อย่าง เจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน รวมถึงปัญหาที่ฝังอยู่ในวิธีคิดที่มากับวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ หรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไปสู่มุมมองแบบใหม่ในสิ่งที่ดีกว่า

T: Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สัจจะวาจา) กระบวนการขั้นสุดท้ายของ “RESPECT” Model ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทำสัญญาใจร่วมกันตั้งปณิธานร่วมกัน (Trust) ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม จะนำความรู้ที่ได้รับไป พัฒนา ผลักดัน โน้มน้าวใจ เพื่อนร่วมงาน กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวก เพื่อมุ่งหวังให้การเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นวิถีชีวิต สามารถสร้างสังคมวัฒนธรรมองค์กร โดยยึดถือมาตรฐานทางจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า สภาพปัญหาของ กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ ทำให้องค์กรเกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความไม่มีสันติสุขในองค์กร ทั้งนี้เป็นเพราะ 1) ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ วัฒนธรรมของสังคมไทย มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของสัมพันธ์ วารีและ ภัสสร ลิมานนท์ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า วัฒนธรรมของสังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นอย่างมากจนส่งผลต่อ การดำรงชีวิตที่จะได้รับผลพวง

ความคิด ความเชื่อ จากสถาบันทางศาสนาที่เน้นไปยังลักษณะของความเป็นจิตวิญญาณและความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน ซึ่งในบางพื้นที่สิทธิทางวัฒนธรรมก็ยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรมในการอ้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมบางอย่างที่ดูจะเป็นการลดทอนสิทธิของผู้อื่นได้เช่นกัน (Waree, 2021) แต่สิ่งที่เราเห็นได้ชัดที่สุดของประเด็นนี้คือคำพูดที่พูดกันอยู่ติดปากของสังคมไทยว่า “ผู้ชายต้องเป็นช้างเท้าหน้า” “ผู้ชายคือหัวหน้าครอบครัว” สังคมไทยมีค่านิยมที่ยกย่องชายให้เป็นใหญ่ในครอบครัว (Limanon, 2024) 2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย 3) คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 4) มนุษย์ทุกคนมีจิตสำนึกไม่เท่ากัน 5) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนไม่เท่าเทียมกัน การขาดการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันทำให้ขาดความเป็นธรรมเกิดการเลือกปฏิบัติหรือ “discrimination” การเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการมีอคติบนแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (identity) นำมาซึ่งความแตกแยก ความเกลียดชัง และแม้กระทั่งการลดทอนความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นเพียงเพราะมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน (Office of the National Human Rights Commission, 2016) 6) การขาดความเป็นธรรม 7) ไม่ได้ได้รับการปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีศักดิ์ศรี 8) การเมืองการปกครอง 9) ความเหลื่อมล้ำของสังคม สังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำมาก ความเหลื่อมล้ำมีหลาย (Social Information and Indicators Development Division Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) เช่น ความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ 10) ภาวะเศรษฐกิจถดถอยและความยากจนรัฐไม่สามารถจัดการการใช้ทรัพยากรได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืนเกิดการแย่งชิงทรัพยากร (Social Information and Indicators Development Division Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) นำไปสู่การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย เกิดความยากจน 11) ระบบความยุติธรรมที่ไม่เป็นธรรม 12) ระบบการให้บริการของรัฐ 13) การศึกษา 14) การสื่อสาร โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ต่าง ๆ มีอิทธิพลอย่างสูงต่อชีวิตประจำวันเนื้อหาในสื่อเหล่านั้นสามารถแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว โดยสรุปจากการศึกษาบริบท สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่นั้นมีความสอดคล้องกับ Terpet (2007) ได้ศึกษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ : ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ และ ตามกฎหมายภายใน พบว่า คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แม้จะยังไม่มีคำนิยามที่แน่นอนแต่ในความรู้สึกและความเข้าใจของบุคคลทั่วไปสามารถรับรู้และเข้าใจได้ตรงกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าอันมีอยู่ในตัวตนของมนุษย์ทุกคน ซึ่งคุณค่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นคุณค่าที่ต้องได้รับการเคารพนับถือจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ได้ โดยหากมนุษย์ประพฤติหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความหยาบศักดิ์ศรี หรือไม่เคารพในตัวตนของผู้อื่นก็ถือได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการไม่เคารพในคุณค่าของผู้อื่นอันอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพบางประการของผู้ถูกระทำได้ หากการกระทำนั้นพิจารณาได้ว่าเป็นการลดคุณค่าของผู้อื่นลง หรือหยาบเกียรติ หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นแล้ว ก็ถือได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นแล้ว ซึ่งมีอาจกระทำได้ แต่การกระทำอย่างไรจึงจะถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นนั้นคงจะต้องวัดจากความรู้สึกโดยทั่วไปของมนุษย์ว่า การกระทำนั้นสมควรที่มนุษย์จะประพฤติปฏิบัติต่อกันหรือไม่ หรือหากปฏิบัติไปแล้ว การกระทำนั้นทำให้ผู้ถูกระทำรู้สึกได้ถึง การไม่เคารพในคุณค่าในตัวตนของความเป็นมนุษย์หรือไม่ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน แต่ก็ไม่ยากจนเกินไปนักในการที่จะวิเคราะห์ว่าการกระทำใดของบุคคลบุคคลหนึ่งซึ่งกระทำต่อผู้อื่นนั้นจะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นหรือไม่ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่อาจจะอธิบายได้โดยรูปธรรม โดยวิเคราะห์และพิจารณาจากการ

กระทำบางอย่างของมนุษย์ซึ่งกระทำต่อบุคคลอื่น แต่ทั้งนี้ คงต้องพิจารณาควบคู่ไปกับ ความรู้สึกทางด้านจิตใจด้วย เพราะการกระทำบางอย่างแม้ไม่เกิดความเสียหายต่อร่างกาย แต่สำหรับจิตใจแล้ว รู้สึกถูกข่มขู่ ภัยรุม หรือถูกย่ำยีจิตใจอย่างร้ายแรง อันนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นแล้ว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์พบว่าหลัก “สังคหวัตถุธรรม” ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและมีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันโดยอาศัยธรรม 4 ประการ ได้แก่ “ทาน” คือ การให้อภัย การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน “ปิยวาจา” คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่หยาบคายก้าวร้าว เหมาะแก่ กาลเทศะ “อตัลจริยา” คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ “สมานัตตตา” คือ การเป็นคนเสมอต้น เสมอปลาย มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล ก่อให้เกิดความไว้วางใจในองค์กร ทำให้องค์กรเกิดสันติสุข ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดตั้งและดำเนินภารกิจขององค์กรให้บังเกิดสัมฤทธิ์ผล จำเป็นต้อง อาศัยสามัคคีธรรมเป็นรากฐานอันมั่นคง อย่างไรก็ตาม การจะประดับประดาสมาคมศีลธรรมให้บังเกิด อยู่เสมอไม่บกพร่อง ย่อมเป็นเรื่องยาก หากสมาชิกในหน่วยงานนั้น ๆ ปราศจาก “สังคหวัตถุธรรม” เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ด้วยดี (National Center for Geriatric Medicine, 2020) สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Phra Athikan Nathawor Khunwaro Thawornsak (2022) ได้ศึกษาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนาพบว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือเป็นหลักธรรมที่ผู้คนในสังคมจำต้องปฏิบัติตามให้ได้ หากหวังให้ชีวิตตนคนอื่น และสังคมส่วนรวมเกิดความสงบสุขร่มเย็น หลักการภาคทฤษฎีใน พระพุทธศาสนาซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติจึงจะทำให้เกิดผล คือ การบรรลุการใช้สิทธิมนุษยชนอย่างสูงสุด เกิดมีความเห็นใจกัน ความเป็นมิตรกัน และช่วยเหลือกัน ซึ่งภาวะดังกล่าวนี้ คือ เหตุแห่งการเกิดสันติ สุขในโลกมนุษย์ กล่าวคือ ภาวะแห่งการดำเนินชีวิตใช้ปัญญาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยมีจิตใจที่ เอื้ออาทรต่อผู้อื่นทั่วไป รวมทั้งประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามแก่คนทั่วไปเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีควรประพฤติปฏิบัติตาม ปัญญาที่รู้สภาพความเป็นจริง จิตใจที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมไม่หวั่นไหว และมีความ เมตตา กรุณาต่อผู้อื่นนี้ จึงถือได้ว่าเป็นลักษณะการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทัศนะพระพุทธศาสนา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีการพัฒนาโดยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่น่าสนใจในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลงจังหวัดปทุมธานีนั้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามองค์ประกอบของ RESPECT Model ได้ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 : Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน องค์ประกอบที่ 2 : Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก องค์ประกอบที่ 3 : “Service-Minded Attitude” มีใจรักในการบริการประชาชน องค์ประกอบที่ 4 : Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก องค์ประกอบที่ 5 : Ethics Role Model of Human Dignity: เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบที่ 6 : Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่าองค์ประกอบที่ 7 : Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สัจจะวาจา) สอดคล้องกับ Artidcharoenchai (2015) ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนศรีบุญยานนท์ พบว่า ด้านคุณธรรม (Happy Soul) เป็นด้านที่มีค่ามัธยฐานเลขคณิตสูงที่สุดเพราะบุคลากรในโรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรมที่ดีซึ่งการทำงานในองค์กรเกิดจากความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจเป็นน้ำหนึ่ง

ใจเดียวกันและบุคลากรในองค์กรมีการให้อภัยอย่างจริงจังต่อผู้ที่สำนึกผิด ยอมรับ และขอโทษในความผิดที่ทำ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์กรเกิดความสุข

สรุป

กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ให้บริการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้แก่หลัก สังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและมีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันโดยอาศัย ธรรม 4 ประการ ได้แก่ “ทาน” คือ การให้อภัย การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน “ปิยวาจา” คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่หยาบคายก้าวร้าว เหมาะแก่กาลเทศะ “อิตถจริยา” คือ การประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ “สมานัตตตา” คือ การเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล ก่อให้เกิดความไว้วางใจในองค์กรทำให้องค์กรเกิดสันติสุข นำมาประกอบเพื่อสร้างกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ด้วยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยบูรณาการแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ ทฤษฎี Kohlberg เป็นหลักการที่มนุษย์ใช้ในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด แนวคิด The PLUS Decision Making Model เป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยพิจารณาจากอักษรย่อ 4 รายการใน PLUS แนวคิดในการเรียนรู้ของ Bloom’s Taxonomy เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมจนเป็นวิถีชีวิตของการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ร่วมกับหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดี เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันได้เป็นองค์ประกอบของ “RESPECT Model” องค์ประกอบที่ 1 R: Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน องค์ประกอบที่ 2 E: Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก องค์ประกอบที่ 3 S: Service-minded Attitude มีใจรักในการบริการประชาชน องค์ประกอบที่ 4 P: Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก องค์ประกอบที่ 5 E: Ethics Role Model of Human Dignity เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบที่ 6 C: Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่า องค์ประกอบที่ 7 T: Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด สัจจะวาจา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าควรใช้แนวทางในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร “RESPECT Model” ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัด

ปทุมธานี นั้นสอดคล้องกับหลัก “สังคหวัตถุ 4” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดให้มีกิจกรรม เพื่อการสร้างสรรค์สังคมให้อุดมด้วยสติและปัญญา ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคมให้อุดมด้วยสันติสุข โดยใช้หลักธรรม “สังคหวัตถุ 4” เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรม อันเป็นปณิธานของสันติศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า RESPECT Model ซึ่งประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ 1 : Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน 2 : Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก 3 : “Service-Minded Attitude” มีใจรักในการบริการประชาชน 4 : Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก 5 : Ethics Role Model of Human Dignity เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 6 : Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่า 7 : Trust จะได้รับความไว้วางใจ เมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สัจจะวาจา) นั้นเป็นกระบวนการที่สามารถส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษางานวิจัยที่ต่อยอดจากงานวิจัยกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี แขนงอื่น ๆ อาทิเช่น ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านสิทธิและเสรีภาพ เป็นต้น

2.2 ควรส่งเสริมการขยายพื้นที่การวิจัยไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มเครือข่าย “RESPECT Model” ต่อไป

2.3 นำกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธีไปใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน

2.4 นำกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธีไปขยายผลกับ กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เช่น องค์กรภาครัฐ กระทรวง ทบวง กรม องค์กรภาคเอกชน

2.5 นำกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธีไปคนหาคานิยมหลัก ขององค์กรเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนเกิดสันติสุขในองค์กรต่อไป

References

- Artidcharoenchai, D. (2015). *Happy Workplace in Sriboonyanon School*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Industry Network. (2015). *Strategy, Articles for the General Public, Knowledge Base*. Retrieved February 24, 2024, from <https://www.ftpi.or.th/2015/2084>
- Lertpaitoon, S. (2019). *Compilation of Academic Articles in Celebration of the 60th Birthday of Professor Dr. Somkit Lertpaitoon*. Bangkok: October Printing House.
- Limanon, P. (2024). The Role of Men in Contemporary Thai Family Issues. *Journal of the Psychiatrist Association of Thailand*, 43(3), 258-265.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- National Center for Geriatric Medicine. (2020). *Dharma Teachings*. Retrieved February 21, 2024, from https://www.si.mahidol.ac.th/th/siacg/page_detail.asp?id=1

- Office of the National Human Rights Commission. (2016). *Documents from a Seminar Project to Disseminate Knowledge on “Law on Equality and Non-Discrimination”*. Bangkok: Office of the National Human Rights Commission.
- Panyapa, R. (2011). *Buddhist Virtues in Socio-Economic Development*. Bangkok: 21 Century Company.
- Phra Athikan Nathawor Khunwaro (Thawornsak). (2022). *Respect for Human Dignity in Buddhism*. (Master’s Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Social Information and Indicators Development Division Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *Report on Analysis of the Situation of Poverty and Inequality in Thailand 2022*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Tanchai, W. (N.D.). *Decentralization of Responsibilities to Modern Local Administrative Organizations*. Retrieved March 26, 2023, from <http://www.local.moi.go.th/webst/botfam1.htm>
- Termpet, T. (2007). *Human Dignity: Studying the Case of Protection according to International Law and National Law*. (Master’s Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Thairath Online. (2014). Angered by Complaints about Slamming a Door, Man Fires Six Shots, Killing Municipality Worker. Retrieved March 31, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/local/central/394415?optimize=a>
- The Standard Team. (2021). *April 1, 1905-King Chulalongkorn (Rama V) Officially Abolishes Slavery in Thailand*. Retrieved February 24, 2024, from <https://thestandard.co/onthisday01042448/>
- Waree, S. (2021). *Cultural Rights*. Retrieved March 8, 2024, from <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/278>